

Комунальний заклад Київської обласної ради
"Чорнобильський медичний фаховий коледж"

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заст. директора
з навчальної роботи

Тетяна КРАВЧЕНКО

"31 серпня" 2023 року

Циклова комісія природничо-наукових дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Основи екології та профілактичної медицини

Галузь знань

Спеціальність

Освітньо-професійна програма

Освітньо-професійний ступінь

Мова викладання

22 Охорона здоров'я

223 Медсестринство

Лікувальна справа

Фаховий молодший бакалавр

Українська

Яготин

2023

Робоча програма Основи екології та профілактичної медицини
для здобувачів освіти за спеціальністю 223 Медсестринство,
ОПП Лікувальна справа
2023 року

Карасюк Тетяна Валентинівна, викладач вищої категорії, викладач-методист

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма схвалена на засіданні циклової комісії природничо-наукових дисциплін

Протокол № 1 від "31" серпня 2023 року
Голова комісії Олександр ТОЛКАЧОВ

Перезатверджено:

20__ рік _____
20__ рік _____
20__ рік _____
20__ рік _____

1. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – <u>3</u>	Галузь знань <u>22 Охорона здоров'я</u> Спеціальність <u>223 Медсестринство</u>	Нормативна
Модулів –	Освітньо-професійна програма <u>Лікувальна справа</u>	Рік підготовки:
Змістових модулів –		1-й
Загальна кількість годин - 90		Семестр
		1 -й
		Лекції:
		14 год.
		Практичні:
	46 год.	
	Самостійна робота:	
	30 год.	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи здобувачів освіти -	Освітній ступінь Фаховий молодший бакалавр	Вид контролю: Диф. залік

2. Мета та завдання освітнього компонента

Освітній компонент “Основи екології та профілактичної медицини” є одним з провідних фахових дисциплін у підготовці фельдшерів.

Навчальну програму з освітнього компонента складено для закладів передвищої фахової освіти за спеціальністю 223 Медсестринство, ОПП “Лікувальна справа” відповідно до складових галузевих стандартів передвищої фахової освіти, затверджених МОН України (Наказ МОН «Про затвердження стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 223 Медсестринство галузі знань 22 Охорона здоров'я освітньо–професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр»» № 1202 від 08.11.2021 року), ОПП “Сестринська справа” 2023 року та навчальних планів 2023 року.

Державна політика України у сфері охорони здоров'я спрямовується на підвищення рівня здоров'я, поліпшення якості життя й передбачає реорганізацію системи охорони здоров'я, згідно якої основна частина медичних послуг населенню повинна надаватися на первинному рівні, з широким впровадженням профілактичних технологій.

У зв'язку з цим процес підготовки майбутнього фахівця за ОПП "Лікувальна справа" передбачає вивчення умов і способів збереження здоров'я, запобігання захворюванням та преморбідним станам, розуміння ролі соціального та природного середовища в житті здорової та хворої людини.

Важлива роль у цьому належить екології та профілактичній медицині. Головним призначенням освітнього компонента є забезпечення здобувачів освіти знаннями щодо впливу природних і соціальних умов життя на здоров'я людини, сучасних проблем екології; розуміння зв'язку між можливим негативним впливом навколишнього середовища та виникненням захворювань, заходами, за допомогою яких досягається оптимізація середовища, що оточує людину.

Програмою передбачено визначення основних екологічних понять, процесів взаємодії людини з навколишнім середовищем, складних проблем охорони навколишнього середовища та здоров'я населення, закономірностей розвитку екозалежних захворювань, методів прогнозування захворювань, оздоровчо-реабілітаційних заходів щодо здоров'я населення на екологічно небезпечних територіях, завдань санітарної служби в забезпеченні екологічної безпеки населення.

Обсяги вивчення освітнього компоненту повинні забезпечити вимоги ОПП "Лікувальна справа", а саме: свідомо, з розумінням справи ставитися до виконання своїх службових обов'язків щодо забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов у лікувально-профілактичних закладах, дитячих установах, гуртожитках, житлі пацієнтів тощо. Здійснювати серед різних верств населення на дільниці заходи, спрямовані на зміцнення здоров'я, підвищення працездатності, профілактику захворюваності, продовження активної життєдіяльності людини.

На вивчення освітнього компонента "Основи екології та профілактичної медицини" передбачено 90 год: 14 год. - лекції, 46 год. - практичні заняття, 30 год - самостійна робота здобувачів освіти.

Навчальний матеріал на лекціях потрібно подавати з використанням сучасних дидактичних засобів, що прискорюють сприйняття й засвоєння інформації, сприяють формуванню гігієнічного мислення. Слід ознайомлювати здобувачів освіти із фактами, які характеризують сучасний стан навколишнього середовища, ілюструвати його прикладами з практики та фахової літератури.

Під час викладання потрібно вводити елементи профілізації, використовуючи місцевий матеріал.

На практичних заняттях, основною метою яких є формування професійних навичок та вмінь, значну увагу слід приділяти активній самостійній роботі здобувачів освіти, широко використовувати ситуаційні задачі професійного спрямування, в яких поєднувати матеріал із

різних тем гігієни. Практичні заняття проводяться в аудиторіях навчального закладу та у відповідних лікувально-профілактичних установах. Викладач повинен забезпечити кожне практичне заняття необхідним дидактичним матеріалом — комплектом вправ, професійних задач, проблемних ситуацій, а також планувально-звітною документацією ЛПЗ, методичною літературою, інструкціями.

Контроль кінцевого рівня знань здобувачів освіти з освітнього компоненту проводиться у формі семестрового диференційованого заліку.

Загальні компетентності:

ЗК. 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК. 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК. 3. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК. 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК. 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК. 1. Здатність до застосування професійних стандартів та нормативно-правових актів у повсякденній медичній практиці.

СК. 8. Здатність до використання інформаційного простору та сучасних цифрових технологій в професійній медичній діяльності.

СК. 12. Здатність до безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я (освіта впродовж життя).

СК. 13. Здатність до використання професійно профільованих знань, умінь та навичок для здійснення санітарно-гігієнічних і лабораторних досліджень, протиепідемічних та дезінфекційних заходів.

Програмні результати навчання (РН)

РН. 2. Застосовувати сучасні цифрові та комунікативні технології для пошуку інформації та документування результатів професійної діяльності.

РН. 3. Застосовувати основні положення законодавства в охороні здоров'я.

РН. 5. Дотримуватися правил охорони праці та безпеки життєдіяльності.

РН. 8. Вживати заходи спрямовані на створення безпечного лікарняного середовища та дотримання лікувально-охоронного режиму, в інтересах збереження власного здоров'я та зміцнення здоров'я пацієнта.

РН. 15. Надавати консультативну допомогу та здійснювати навчання населення щодо здорового способу життя, наслідків нездорового способу життя, важливості збільшення фізичної активності та здорового харчування, вакцинації; забезпечувати реабілітацію реконвалесцентів та диспансеризацію пацієнтів.

Після вивчення дисципліни здобувачі освіти повинні знати:

— елементи санітарного законодавства України, на базі яких здійснюється професійна діяльність фельдшера;

- екологічну ситуацію в Україні, на території проживання й обслуговування та проблеми здоров'я населення, основні поняття медичної екології, її значення для профілактичної й клінічної медицини;
- трактування основних понять про біосферу, про чинники навколишнього середовища (фізичні, хімічні, біологічні, психологічні);
- вплив соціальних та природних чинників на здоров'я людини й сучасні проблеми екології, у тому числі екології людини та соціоекології;
- розуміти зв'язок між можливим негативним впливом навколишнього середовища та виникненням захворювань;
- основні гігієнічні вимоги та заходи, за допомогою яких досягається оптимізація середовища, що оточує людину;

основні напрями профілактики захворювань, пов'язаних із негативним впливом чинників навколишнього середовища на здоров'я людини; заходи щодо профілактики внутрішньолікарняних інфекцій, СНІДу; основи особистої гігієни; гігієну праці медичних працівників.

Здобувачі освіти повинні вміти:

- аналізувати стан навколишнього середовища та вплив чинників на здоров'я різних груп населення;
- інтерпретувати принципи гігієнічного нормування, методи та засоби гігієнічних досліджень, їх використання в проведенні запобіжного і поточного санітарного нагляду в різних галузях народного господарства, лікувально-профілактичних та оздоровчих закладах;
- володіти методами гігієнічного оцінювання впливу чинників мікроклімату, освітлення, вентиляції, опалення житлових та громадських приміщень;
- використовувати сучасні еколого-гігієнічні критерії під час розроблення і впровадження заходів забезпечення екологічної безпеки населення та первинної профілактики екозалежних захворювань;
- планувати профілактичні заходи щодо запобігання виникненню захворювань інфекційного та неінфекційного походження з аліментарним механізмом передачі, харчових отруєнь тощо;
- здійснювати профілактичні заходи щодо негативного впливу шкідливих і небезпечних чинників виробничого середовища на організм працюючих;
- контролювати заходи щодо організації навчального та виховного процесу в дошкільних та загальноосвітніх закладах;
- проводити санітарно-просвітню роботу серед населення з питань профілактичної медицини, гігієнічного навчання, здорового способу життя.

Здобувачі освіти мають бути поінформовані про:

- профілактику громадську та особисту, первинну, вторинну і третинну, визначальні пріоритети в галузі профілактичної медицини;
- основи санітарного законодавства, його найважливіші моменти та значення для реалізації профілактичних заходів;
- вчення В.І. Вернадського про ноосферу; використання клімату з лікувально-оздоровчою метою;
- гігієнічні та соціально-гігієнічні проблеми сучасного села; вміст мікроелементів у воді та їх роль у життєдіяльності людини;
- сучасні методи знешкодження та утилізації промислових і радіоактивних відходів, вимоги до місць та видів поховання померлих;
- науково-технічний прогрес і його вплив на якість продуктів харчування;

	<p><u>Самостійна робота</u></p>	<p>навколишнього середовища у формуванні захворювань населення.</p> <p>Повітряне середовище, гігієнічне значення. Фізичні чинники атмосферного повітря (температура, вологість, рух, атмосферний тиск), його гігієнічне значення. Вплив мікрокліматичних показників на процеси теплового обміну організму людини. Методи й показники оцінювання комплексної дії мікроклімату на організм людини. Атмосферний тиск і його вплив на організм людини. Методика визначення температури повітря, швидкості його руху, відносної вологості, атмосферного тиску.</p> <p><u>Навколишнє середовище та здоров'я. Чинники ризику виникнення захворювань</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гігієнічне значення сонячної радіації, оздоровчий вплив на організм людини. 2. Поняття про погоду, клімат, мікроклімат, акліматизацію. Медичні аспекти акліматизації. 3. Метеотропні реакції та хвороби, їх профілактика. 4. Хімічний склад атмосферного повітря, гігієнічне значення окремих його складових. Забруднення атмосферного повітря: характеристика джерел забруднення атмосфери природного та антропогенного походження, основні забруднювачі. 5. Наслідки забруднення атмосфери, вплив на здоров'я та санітарні умови проживання населення. 6. Заходи щодо санітарної охорони атмосферного повітря. <p><u>Гігієна ґрунту та очищення населених пунктів</u></p> <p>Ґрунт як складова частина літосфери, значення в природі та житті людини.</p> <p>Санітарно-гігієнічне та епідеміологічне значення ґрунту. Геохімічні ендемії. Принципи гігієнічного нормування біологічних, хімічних та фізичних екологічних чинників. Особливості нормування якості ґрунту. Критерії шкідливості та види небезпечного екологічного впливу. Гігієнічна характеристика покидьків, поняття про процеси самоочищення, які відбуваються в ґрунті. Загальні принципи організації систем очищення населених пунктів (вивізна, сплавна). Гігієнічні вимоги до влаштування та санітарного утримання вбиралень надвірного типу та люфтклозетів. Гігієнічні вимоги до збирання й вивезення твердих покидьків. Методи знезараження та утилізації нечистот і побутового сміття.</p> <p>Стічні води. Гігієнічна характеристика. Поняття про способи очистки і знезараження стічних вод. Мала каналізація (сільські лікарні, санаторії, бази відпочинку, дитячі літні оздоровчі заклади тощо).</p> <p><u>Гігієна ґрунту та очищення населених пунктів</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наслідки нераціонального використання ґрунту. 2. Забруднення ґрунту екзогенними хімічними та радіоактивними речовинами, мікро-організмами. Шляхи міграції забруднень з ґрунту до організму людини. 3. Санітарна охорона ґрунту. 	<p>4</p> <p>2</p> <p>2</p>
2	Лекція		
	<p><u>Самостійна робота</u></p>		

3	<p><i>Лекція</i></p>	<p>Гігієна води та водопостачання населених пунктів Санітарно-гігієнічне та епідеміологічне значення води. Гігієнічні вимоги щодо якості води господарсько-побутового водопостачання: безпечність в епідеміологічному відношенні, нешкідливість за хімічним складом, задовільні органолептичні властивості. Принципи гігієнічного нормування біологічних, хімічних та фізичних екологічних чинників. Особливості нормування якості води. Критерії шкідливості та види небезпечного екологічного впливу. Гігієнічна характеристика джерел водопостачання. Методи очищення і знезаражування води. Системи водопостачання. Місцеве водопостачання, гігієнічні вимоги щодо впорядкування та експлуатації криниць. Централізоване водопостачання, значення в профілактиці захворювань населення.</p>	2
	<p><u><i>Самостійна робота</i></u></p>	<p><u>Гігієна води та водопостачання населених пунктів</u> 1. Водні епідемії. 2. Зв'язок хімічного складу води з виникненням ендемічних захворювань (флюороз, карієс, водно-нітратна метгемоглобінемія тощо). 3. Основні принципи (схема) опорядкування водогону з підземних та поверхневих джерел водопостачання. 4. Особливості водопостачання окремих приміщень у разі відсутності водогону (сільські школи, лікарні, літні оздоровчі табори тощо). 5. Заходи щодо охорони водних ресурсів. Нагляд за водопостачанням (в умовах ФАПу, здоров'я пункту).</p>	2
4	<p><i>Лекція</i></p>	<p>Гігієна житла Гігієнічне значення житла. Вплив житлових умов на здоров'я та побут населення. Гігієнічні вимоги до житла: розмірів (норми площі, висоти, глибини, кубатури), планування. Значення та гігієнічні вимоги до природного та штучного освітлення. Природна та штучна вентиляція. Мікроклімат житла. Опалення приміщень (місцеве, центральне), порівняльна гігієнічна характеристика видів центрального опалення: водяного, парового, повітряного. Поняття про кондиціонування повітря.</p>	2
	<p><u><i>Самостійна робота</i></u></p>	<p><u>Гігієна житла</u> 1. Повітряне середовище в громадських та житлових приміщеннях, можливі зміни його фізичних та хімічних властивостей, вплив на організм людини. 2. Причини вогкості в житлі, заходи щодо боротьби з нею. 3. Гігієнічні вимоги до упорядження та експлуатації гуртожитків, сільських будівель і польових станів.</p>	2
5	<p><i>Лекція</i></p>	<p>Гігієна харчування Визначення понять: раціональне, дієтичне, лікувально-профілактичне харчування. Основні принципи раціонального харчування. Енергетична цінність харчування. Поняття про фізіологічні норми харчування, збалансованість харчового раціону. Режим харчування.</p>	2

	<p style="text-align: center;"><u>Самостійна робота</u></p>	<p>Особливості нормування продуктів харчування. Критерії шкідливості та види небезпечного екологічного впливу. Харчові отруєння, їх класифікація. Харчові отруєння мікробної етіології: 1) бактерійні токсикоінфекції та токсикози; 2) мікотоксикози. Шляхи інфікування харчових продуктів, заходи профілактики. Харчові отруєння немікробної етіології: 1) продуктами, отруйними за своєю природою (рослини, гриби, отруйна риба тощо); 2) продуктами рослинного й тваринного походження, які набули токсичних властивостей за певних умов; 3) домішками до харчових продуктів. Заходи профілактики. Роль фельдшера в запобіганні виникненню харчових отруень (у дитячому закладі, на дільниці).</p> <p><u>Гігієна харчування</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Харчування як один із головних чинників, що впливають на здоров'я людини; захворювання, пов'язані з недоліками харчування. 2. Значення для організму людини харчових речовин: білків, жирів, вуглеводів, мінеральних речовин, вітамінів. 3. Вітамінна забезпеченість організму (поняття про гіповітамінози, авітамінози, гіпервітамінози). 4. Макро- та мікроелементози, умови їх виникнення 5. Гігієнічна характеристика окремих харчових продуктів (м'яса, риби, молока, злаків та продуктів їх переробки, овочів, фруктів) — склад, епідеміологічне значення. Органолептичні ознаки псування харчових продуктів. 6. Особливості гігієни працівників громадського харчування, контроль за їх здоров'ям. <p><u>Гігієна харчування</u></p> <p>Гігієнічна характеристика методів консервування харчових продуктів. Гігієнічне оцінювання й санітарна експертиза харчових продуктів. Методика взяття проб продуктів для лабораторного дослідження.</p> <p>Громадське харчування. Гігієнічні вимоги до планування, обладнання та санітарного утримання виробничих і торговельних приміщень їдальні.</p> <p>Миття і знезаражування столового й кухонного посуду. Гігієнічні вимоги до зберігання продуктів, первинної та термічної обробки, реалізації готових страв. Роль фельдшера в здійсненні санітарного нагляду за харчовими об'єктами.</p> <p><u>Здоровий спосіб життя. Особиста гігієна</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гігієнічні основи здорового способу життя. Організація пропаганди здорового способу життя, методи та засоби санітарно-освітньої роботи. 2. Загартування і фізична культура — елементи особистої гігієни. 3. Особиста гігієна: предмет вивчення, роль у профілактиці інфекційних та неінфекційних захворювань. Значення особистої гігієни для фельдшера. 4. Догляд за шкірою, волоссям, нігтями, ротовою порожниною. 5. Гігієнічні вимоги до взуття. Профілактика намуляння та пітливості ніг. 6. Гігієна одягу: основні гігієнічні вимоги до тканин, 	<p style="text-align: center;">8</p> <p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">4</p>
--	---	--	--

	<p><u>Самостійна робота</u></p>	<p>прибирання палат, коридорів, генеральне прибирання, миття посуду, підтримання чистоти повітря, використання дезінфекційних засобів. Заходи, спрямовані на усунення шуму. Особливості збирання, видалення та знешкодження специфічних лікарняних відходів.</p> <p><u>Гігієна лікувально-профілактичних закладів</u> 1. Особливості планування та експлуатації приймального, хірургічного, інфекційного, акушерського відділень. 2. Гігієна праці медичного персоналу. 3. Особиста гігієна медичних працівників. 4. Гігієнічні вимоги до організації харчування хворих. Вітамінізація страв.</p>	3
1	<p><i>Практичне заняття</i></p>	<p><u>ЛАБОРАТОРНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ</u></p> <p>Навколишнє середовище та здоров'я. Чинники ризику виникнення захворювань Визначення температури повітря. Визначення відносної вологості повітря за допомогою аспіраційного психрометра. Визначення швидкості руху повітря за допомогою анемометра. Практичні навички: — вміти визначати і надавати гігієнічну оцінку температури повітря; — вміти визначати і давати гігієнічну оцінку відносної вологості повітря; — вміти визначати і давати гігієнічну оцінку швидкості руху повітря;</p>	2
2	<p><i>Практичне заняття</i></p>	<p>Навколишнє середовище та здоров'я. Чинники ризику виникнення захворювань Гігієнічна оцінка комплексного впливу чинників мікроклімату. Практичні навички: — вміти давати гігієнічну оцінку комплексній дії чинників мікроклімату на процес теплового обміну організму людини.</p>	2
3	<p><i>Практичне заняття</i></p>	<p>Навколишнє середовище та здоров'я. Чинники ризику виникнення захворювань Гігієнічна оцінка комплексного впливу чинників мікроклімату. Практичні навички: — — вміти давати гігієнічну оцінку комплексній дії чинників мікроклімату на процес теплового обміну організму людини.</p>	2
4.	<p><i>Практичне заняття</i></p>	<p>Гігієна ґрунту та очищення населених пунктів Методика гігієнічного оцінювання ґрунту за даними санітарних обстежень. Методи відбору проб ґрунту для дослідження.</p>	2

5.	<i>Практичне заняття</i>	<p>Визначення фізичних властивостей ґрунту (водопроникність, водомісткість, капілярність, повітропроникність тощо). Оцінювання санітарного стану ґрунту за комплексом показників. Санітарне число. Практичні навички: — вміти відібрати проби ґрунту з досліджуваної ділянки; — вміти провести гігієнічне оцінювання ґрунту за даними санітарного обстеження ділянки та результатами лабораторного аналізу проб; — вміти скласти план проведення профілактичних заходів щодо санітарної охорони ґрунту з метою профілактики захворювань; — вміти розробити заходи щодо збирання, видалення та знешкодження відходів із лікувально-профілактичних установ</p>	2
6.	<i>Практичне заняття</i>	<p>Гігієна ґрунту та очищення населених пунктів Методика гігієнічного оцінювання ґрунту за даними санітарних обстежень. Методи відбору проб ґрунту для дослідження. Визначення фізичних властивостей ґрунту (водопроникність, водомісткість, капілярність, повітропроникність тощо). Оцінювання санітарного стану ґрунту за комплексом показників. Санітарне число. Практичні навички: — вміти відібрати проби ґрунту з досліджуваної ділянки; — вміти провести гігієнічне оцінювання ґрунту за даними санітарного обстеження ділянки та результатами лабораторного аналізу проб; — вміти скласти план проведення профілактичних заходів щодо санітарної охорони ґрунту з метою профілактики захворювань; — вміти розробити заходи щодо збирання, видалення та знешкодження відходів із лікувально-профілактичних установ</p>	2
7	<i>Практичне заняття</i>	<p>Гігієна ґрунту та очищення населених пунктів Планування профілактичних заходів щодо санітарної охорони ґрунту. Проведення санітарно-просвітньої роботи з метою профілактики захворювань, пов'язаних із забрудненням ґрунту. Практичні навички: — вміти провести санітарно-просвітню роботу щодо профілактики захворювань, пов'язаних із забрудненням ґрунту.</p> <p>Гігієна води та водопостачання населених пунктів Взяття проб води з мережі водогону, колодязя, складання супровідного документа. Визначення органолептичних властивостей питної води. Гігієнічна оцінка якості питної води (попередня) за органолептичними властивостями. Практичні навички: — вміти відібрати проби води та скласти супровідний</p>	2

8	<i>Практичне заняття</i>	<p>документ; — вміти визначати органолептичні властивості води; — вміти давати гігієнічну оцінку якості питної води</p> <p>Гігієна води та водопостачання населених пунктів Санітарне обстеження криниці. Дезинфекція колодязів і води в них. Знезаражування води в польових умовах. Практичні навички: — — вміти провести санітарне обстеження криниці; — вміти здійснювати дезинфекцію колодязів та води в них.</p>	2
9.	<i>Практичне заняття</i>	<p style="text-align: center;">Гігієна житла</p> <p>Визначення світлового коефіцієнта та коефіцієнта природного освітлення. Визначення штучної освітленості за методом "Ватт". Гігієнічне оцінювання природного і штучного освітлення приміщення. Практичні навички: — вміти визначати світловий коефіцієнт; — вміти визначати коефіцієнт природного освітлення; — вміти визначати штучну освітленість за методом "Ватт";</p>	2
10.	<i>Практичне заняття</i>	<p style="text-align: center;">Гігієна житла</p> <p>Гігієнічне оцінювання житла за результатами санітарного обстеження. Практичні навички: — вміти здійснювати гігієнічне оцінювання санітарних умов житлових, лікарняних, дитячих приміщень і давати рекомендації щодо їх поліпшення.</p>	2
11.	<i>Практичне заняття</i>	<p style="text-align: center;">Гігієна харчування</p> <p>Ознайомлення з методикою гігієнічного оцінювання харчування в організованих колективах за даними меню-розкладки. Розрахунок енергетичної цінності страв, харчових раціонів. Практичні навички: — вміти визначати енергетичну цінність страв, харчових раціонів за допомогою "Таблиць енергетичної цінності і хімічного складу продуктів харчування"</p>	2
12.	<i>Практичне заняття</i>	<p style="text-align: center;">Гігієна харчування</p> <p>Ознайомлення з методикою гігієнічного оцінювання харчування в організованих колективах за даними меню-розкладки. Розрахунок енергетичної цінності страв, харчових раціонів. Практичні навички: — вміти визначати енергетичну цінність страв, харчових раціонів за допомогою "Таблиць енергетичної цінності і хімічного складу продуктів харчування";</p> <p style="text-align: center;">Гігієна харчування</p>	2

13		<p>Ознайомлення з навчально-технічною документацією (НТД), складання схеми обстеження підприємства громадського харчування.</p> <p>Проведення санітарного обстеження підприємства громадського харчування та складання акта обстеження, оцінювання дотримання санітарно-гігієнічних вимог на об'єкті.</p> <p>Практичні навички:</p> <p>— вміти працювати з НТД та складати схеми обстеження; вміти проводити санітарне обстеження та давати гігієнічну оцінку дотримуванию вимог санітарного режиму на підприємствах громадського харчування, планувати й контролювати здійснення заходів щодо усунення виявлених недоліків.</p>	2
14	Практичне Заняття	<p style="text-align: center;">Гігієна харчування</p> <p>Ознайомлення з навчально-технічною документацією (НТД), складання схеми обстеження підприємства громадського харчування.</p> <p>Проведення санітарного обстеження підприємства громадського харчування та складання акта обстеження, оцінювання дотримання санітарно-гігієнічних вимог на об'єкті.</p> <p>Практичні навички:</p> <p>— вміти працювати з НТД та складати схеми обстеження; вміти проводити санітарне обстеження та давати гігієнічну оцінку дотримуванию вимог санітарного режиму на підприємствах громадського харчування, планувати й контролювати здійснення заходів щодо усунення виявлених недоліків.</p>	2
15	Практичне заняття	<p style="text-align: center;">Здоровий спосіб життя. Особиста гігієна</p> <p>Виступи здобувачів освіти із пробними бесідами з проблеми формування здорового способу життя та основних питань особистої гігієни (з наступним обговоренням).</p> <p>Оформлення бюлетенів щодо пропаганди здорового способу життя.</p> <p>Практичні навички:</p> <p>— вміти пропагувати навички здорового способу життя серед різних верств населення;</p> <p>— вміти скласти текст санітарно-просвітніх пам'яток, листівок;</p> <p>— вміти провести санітарно-просвітню бесіду;</p> <p>— вміти оформити санітарний бюлетень.</p>	2
16	Практичне заняття	<p style="text-align: center;">Здоровий спосіб життя. Особиста гігієна</p> <p>Виступи здобувачів освіти із пробними бесідами з проблеми формування здорового способу життя та основних питань особистої гігієни (з наступним обговоренням).</p> <p>Оформлення бюлетенів щодо пропаганди здорового способу життя.</p> <p>Практичні навички:</p> <p>— вміти пропагувати навички здорового способу життя серед різних верств населення;</p> <p>— вміти скласти текст санітарно-просвітніх пам'яток, листівок;</p>	2

17	<i>Практичне заняття</i>	<p>— вміти провести санітарно-просвітню бесіду; — вміти оформити санітарний бюлетень.</p> <p style="text-align: center;">Гігієна праці</p> <p>Оволодіння методикою здійснення поточного санітарного нагляду на промислових об'єктах. Проведення санітарного обстеження цеху з метою перевірки загального санітарного стану, у тому числі санітарного стану побутових приміщень, контролю виконання правил промислової санітарії. Гігієнічна оцінка умов праці. Складання рекомендацій щодо оптимізації виробничого середовища та запобігання професійним захворюванням. Організація диспансерного спостереження в умовах медико-санітарних частин (МСЧ). Попередній і періодичний медичні огляди, мета проведення їх, основна документація. Методи вивчення загальної захворюваності працівників: за результатами медичних оглядів, кількістю звернень за медичною допомогою та даними про причини смерті. Практичні навички: — вміти здійснювати санітарний нагляд за промисловими об'єктами; — вміти давати рекомендації щодо охорони та гігієни праці;</p>	2
18	<i>Практичне заняття</i>	<p style="text-align: center;">Гігієна праці</p> <p>Оволодіння методикою здійснення поточного санітарного нагляду на промислових об'єктах. Проведення санітарного обстеження цеху з метою перевірки загального санітарного стану, у тому числі санітарного стану побутових приміщень, контролю виконання правил промислової санітарії. Гігієнічна оцінка умов праці. Складання рекомендацій щодо оптимізації виробничого середовища та запобігання професійним захворюванням. Організація диспансерного спостереження в умовах медико-санітарних частин (МСЧ). Попередній і періодичний медичні огляди, мета проведення їх, основна документація. Методи вивчення загальної захворюваності працівників: за результатами медичних оглядів, кількістю звернень за медичною допомогою та даними про причини смерті. Практичні навички: — вміти визначити контингент працівників для проходження періодичних медичних оглядів; — вміти організувати та контролювати проходження медичних оглядів; — вміти розробити заходи щодо профілактики професійної захворюваності та виробничого травматизму; — вміти організувати та провести санітарно-просвітню роботу з працівниками різних галузей народного господарства з використанням сучасних методів і форм.</p> <p style="text-align: center;">Гігієна дітей та підлітків</p>	2

19	<i>Практичне заняття</i>	Санітарно-гігієнічне оцінювання благоустрою та експлуатації шкільних приміщень. Практичні навички: — вміти оцінювати санітарно-гігієнічні умови в шкільних приміщеннях, планувати і реалізовувати заходи щодо їх поліпшення;	2
20	<i>Практичне заняття</i>	Гігієна дітей та підлітків Гігієнічне оцінювання режиму навчання. Практичні навички: — вміти давати гігієнічну оцінку режиму навчання школярів, розробляти рекомендації щодо його поліпшення	2
21	<i>Практичне заняття</i>	Гігієна лікувально-профілактичних закладів Санітарно-гігієнічне оцінювання експлуатації та благоустрою відділень лікарні. Гігієнічне оцінювання санітарного режиму палати, палатної секції, відділення. Практичні навички: — вміти оцінювати санітарні умови палати, палатної секції, відділення; — вміти оцінювати санітарний режим палати, палатної секції, відділення та надавати рекомендації щодо його поліпшення.	2
22	<i>Практичне заняття</i>	Гігієна лікувально-профілактичних закладів Санітарно-гігієнічне оцінювання експлуатації та благоустрою відділень лікарні. Гігієнічне оцінювання санітарного режиму палати, палатної секції, відділення. Практичні навички: — вміти оцінювати санітарні умови палати, палатної секції, відділення; — вміти оцінювати санітарний режим палати, палатної секції, відділення та надавати рекомендації щодо його поліпшення.	2
23	<i>Практичне заняття</i>	Гігієна лікувально-профілактичних закладів Санітарно-гігієнічне оцінювання експлуатації та благоустрою відділень лікарні. Гігієнічне оцінювання санітарного режиму палати, палатної секції, відділення. Практичні навички: — вміти оцінювати санітарні умови палати, палатної секції, відділення; — вміти оцінювати санітарний режим палати, палатної секції, відділення та надавати рекомендації щодо його поліпшення.	2
		Диференційований залік	

4. Структура освітнього компонента

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Лабораторні / практичні заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Перспективи розвитку профілактичного напрямку медицини	4	2	-	2
2	Навколишнє середовище та здоров'я. Чинники ризику виникнення захворювань	10	-	6	4
3	Гігієна ґрунту та очищення населених пунктів	10	2	6	2
4	Гігієна води та водопостачання населених пунктів	8	2	4	2
5	Гігієна житла	8	2	4	2
6	Гігієна харчування	14	2	8	4
7	Здоровий спосіб життя. Особиста гігієна	8	-	4	4
8	Гігієна праці	10	2	4	4
9	Гігієна дітей та підлітків	7	-	4	3
10	Гігієна лікувально-профілактичних закладів	11	2	6	3
	Усього	90	14	46	30

5. Теми лекційних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
<i>1 семестр</i>		
1	Вступ. Перспективи розвитку профілактичного напрямку медицини. Навколишнє середовище та здоров'я. Чинники ризику виникнення захворювань	2
2	Гігієна ґрунту та очищення населених пунктів	2
3	Гігієна води та водопостачання населених пунктів	2
4	Гігієна житла	2
5	Гігієна харчування	2
6	Гігієна праці	2
7	Гігієна лікувально-профілактичних закладів	2
	Усього	14

6. Теми практичних та лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>1 семестр</i>		
1.	Навколишнє середовище та здоров'я. Чинники ризику виникнення захворювань	2
2	Навколишнє середовище та здоров'я. Чинники ризику виникнення захворювань	2
3	Навколишнє середовище та здоров'я. Чинники ризику виникнення захворювань	2
4.	Гігієна ґрунту та очищення населених пунктів	2
5.	Гігієна ґрунту та очищення населених пунктів	2
6.	Гігієна ґрунту та очищення населених пунктів	2
7.	Гігієна води та водопостачання населених пунктів	2
8.	Гігієна води та водопостачання населених пунктів	2
9.	Гігієна житла	2
10.	Гігієна житла	2
11.	Гігієна харчування	2
12.	Гігієна харчування	2
13.	Гігієна харчування	2

14.	Гігієна харчування	2
15.	Здоровий спосіб життя. Особиста гігієна.	2
16.	Здоровий спосіб життя. Особиста гігієна.	2
17.	Гігієна праці	2
18.	Гігієна праці	2
19.	Гігієна дітей і підлітків	2
20.	Гігієна дітей і підлітків	2
21.	Гігієна лікувально-профілактичних закладів	2
22.	Гігієна лікувально-профілактичних закладів	2
23.	Гігієна лікувально-профілактичних закладів	2
	Усього	46

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва тем	Кількість годин
<i>1 семестр</i>		
1.	Вступ. Перспективи розвитку профілактичного напрямку медицини	2
2.	Навколишнє середовище та здоров'я. Чинники ризику виникнення захворювань	4
3.	Гігієна ґрунту та очищення населених пунктів	2
4.	Гігієна води та водопостачання населених пунктів	4
5.	Гігієна житла	2
6.	Гігієна харчування	4
7.	Здоровий спосіб життя. Особиста гігієна.	4
8.	Гігієна праці	2
9.	Гігієна дітей і підлітків	3
10.	Гігієна лікувально-профілактичних закладів	3
	Усього	30

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Предмет і завдання гігієни.
2. Основні розділи гігієнічної науки.
3. Роль фельдшера у проведенні санітарно-гігієнічних заходів в умовах ФАПу, здоров'я пункту, лікувально-профілактичного закладу.
4. Поняття про екологію, у тому числі екологію людини та соціоекологію. Загальна характеристика антропогенного впливу на навколишнє середовище. Сучасний стан навколишнього середовища, дія денатурованого природного середовища на організм людини, здоров'я населення. Законодавчі акти про охорону навколишнього середовища.
5. Гігієнічне значення повітря. Хімічний склад атмосферного повітря, гігієнічне значення окремих складових.
6. Фізичні чинники атмосферного повітря (температура, вологість, рух, атмосферний тиск), гігієнічне значення їх.
7. Гігієнічне значення сонячної радіації.
8. Погода, клімат, мікроклімат, акліматизація.
9. Санітарна охорона атмосферного повітря.
10. Гігієнічне значення зелених насаджень.
11. Санітарно-гігієнічне та епідеміологічне значення ґрунту.
12. Системи очистки населених місць.
13. Санітарно-гігієнічне та епідеміологічне значення води.
14. Гігієнічні вимоги до якості води господарсько-побутового водопостачання.
15. Гігієнічна характеристика джерел водопостачання.
16. Місцеве водопостачання, гігієнічні вимоги до впорядкування та експлуатації криниць.
17. Централізоване водопостачання.
18. Методи очищення та знезараження води.
19. Гігієнічне значення житла і вплив житлових умов на здоров'я та побут населення.
20. Гігієнічні вимоги до житла: розмір, планування.
21. Природне освітлення житла: значення та гігієнічні вимоги.
22. Гігієнічні вимоги до штучного освітлення житла.
23. Гігієнічні вимоги до мікроклімату житла, причини вогкості в житлі, заходи щодо усунення її.
24. Опалення житла (місцеве, центральне).
25. Можливі зміни фізичних та хімічних властивостей повітряного середовища житлових приміщень, вплив на організм людини.
26. Вентиляція житла (природна, штучна), її ефективність.
27. Харчування як чинник навколишнього середовища, його гігієнічне значення.
28. Основні принципи раціонального харчування.
29. Режим харчування.
30. Енергетична цінність харчування.
31. Значення для організму людини харчових речовин: білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, мінеральних речовин.
32. Гігієнічна характеристика, епідеміологічне значення окремих харчових продуктів: м'яса, молока, риби, злаків та продуктів їх перероблення, овочів, фруктів.
33. Харчові отруєння, їх профілактика.
34. Гігієнічні вимоги до планування, обладнання та санітарного утримання приміщень їдальні, медичний контроль за здоров'ям персоналу харчоблоку.
35. Гігієнічні основи здорового способу життя.
36. Особиста гігієна.
37. Гігієна одягу і взуття. 38. Види праці, працездатність, її зміни протягом робочого дня. Втома, перевтома. Заходи профілактики передчасної втоми та перевтоми.
39. Основні професійні шкідливості та професійні хвороби, заходи їх запобігання (шум, вібрація, виробничий пил, виробничий мікроклімат та ін.).

40. Гігієна праці підлітків та жінок.
41. Гігієнічні вимоги до облаштування та утримання промислових підприємств.
42. Гігієнічні основи режиму дня навчальних закладів. Режим для школяра.
43. Гігієнічні вимоги до обладнання та санітарного утримання навчальних приміщень, спортивної зали, майстерень, дитячих дошкільних закладів, літніх оздоровчих таборів.
44. Роль фельдшера у проведенні профілактичної роботи в школі та дитячих дошкільних закладах.
45. Гігієнічні вимоги до лікарняної ділянки.
46. Гігієнічні принципи планування лікарняних відділень.
47. Гігієнічні вимоги до палатної секції, лікарняної палати.
48. Санітарно-гігієнічний режим у лікувальних закладах, заходи забезпечення його.
49. Гігієнічні вимоги до облаштування та утримання ФАПу, здоров'я пункту.
50. Гігієна праці медичних працівників.

9. Індивідуальні завдання

З метою кращого засвоєння матеріалу з освітнього компонента програмою і навчальним планом ОПП передбачене виконання індивідуальних завдань:

1. Здобувачам освіти пропонуються теми для написання рефератів.
Наприклад:

1. Історія розвитку екології.
2. Значення вчення академіка В.І. Вернадського про біосферу.
3. Біосфера. Складові біосфери, еволюція біосфери.
4. Класифікація живих організмів у системі дії екологічних факторів.
5. Популяція. Визначення, складові частини, види. Динамічні закони існування популяцій.
6. Екологічна система, основні екосистеми біосфери.
7. Біогеоценоз. Визначення. Умови організації та існування.
8. Кругообіг речовин у біосфері. Кругообіг вуглецю, азоту, фосфору у біосфері.
9. Озоновий шар Землі, його екологічне значення.
10. Атмосфера, її структура. Склад атмосферного повітря. Значення для живих організмів.
11. Гідросфера, її хімічні і фізичні властивості. Значення для живих організмів.
12. Екологічне значення якості води. Запаси води на Землі.
13. Літосфера, її будова, хімічні та фізичні властивості.
14. Ноосфера. Визначення, характеристика. Шляхи перетворення біосфери в ноосферу.
15. Екологія людини. Визначення, основні поняття.
16. Загальні закономірності адаптації організму людини до різних умов. Біоритми.
17. Урбанізація. Наслідки урбанізації.
18. Поняття про біоритми. Біоритмологія. Акліматизація.
19. Поняття про екологічно зумовлені та екологічно залежні захворювання.
20. Демографічні проблеми в Україні.
21. Побічний вплив лікарських речовин на довкілля та здоров'я людини.
22. Проблема антропогенного впливу на довкілля.
23. Фізичні фактори навколишнього середовища. Вплив на живі організми.
24. Хімічні фактори навколишнього середовища. Вплив на живі організми.
25. Основні джерела та шляхи забруднення навколишнього середовища.
26. Глобальні забруднювачі навколишнього середовища (важкі метали, пестициди, поліхлоровані біфеніли тощо), їх вплив на людину і навколишнє середовище.
27. Причини виникнення та наслідки кислотних дощів, парникового ефекту, озонових дір.

28. Джерела забруднення навколишнього середовища в медицині і в хіміко-фармацевтичній промисловості.
  29. Забруднення довкілля шкідливими викидами автотранспорту. Токсичні речовини, що утворюються під час роботи автотранспорту.
  30. Фізичні фактори забруднення довкілля (шум, вібрація, ЕМП). Джерела забруднення.
  31. Радіоактивне забруднення. Поняття про норми радіаційної безпеки.
  32. Вплив ТЕС, АЕС, ГЕС на екосистему.
  33. Природні та антропогенні катастрофи.
  34. Екологічна ситуація в Україні. Екологічні наслідки аварії на ЧАЕС.
  35. Характеристика стічних вод. Способи їх очистки.
  36. Сучасні способи знешкодження та утилізації твердих побутових відходів, промислових і токсичних відходів.
  37. Комплекс заходів охорони атмосферного повітря від забруднення.
  38. Комплекс заходів охорони водних об'єктів від забруднення.
  39. Екологічний моніторинг.
  40. Військова діяльність та екологія.
  41. Біотехнології. Генетична інженерія. Генетично модифіковані продукти.
  42. Нормативно-правові основи захисту навколишнього середовища в Україні.
2. Створення презентацій;
  3. Виготовлення стендів, тощо.

10. Методи навчання

Навчальний процес здійснюється за традиційною технологією: лекції, практичні заняття, самостійна позааудиторна робота. Під час лекцій використовується засоби наочності, зокрема на всі лекційні заняття створені мультимедійні презентації, інтерактивні методи.

Практичні заняття спрямовані на отримання базових знань та відпрацювання алгоритмів виконання практичних навичок на рівні навички. На практичних заняттях здобувачі освіти опановують уміння спілкуватися з хворими як на прикладах розігрування елементів рольової та ділової гри, так і безпосередньо при роботі з хворими.

11. Методи контролю

На лекційних заняттях проводиться вибірковий контроль на засвоєння викладеної теми.

На практичних заняттях контроль знань проводиться різними методами: опитування, розв'язування тестових завдань, виконання практичних навичок при роботі в малих групах, та індивідуальне виконання практичної навички. Значне місце при оцінці знань відводиться розв'язуванню ситуаційних задач як типових, так і підвищеної складності.

Контроль самостійної позааудиторної роботи проводиться у формі виконання індивідуальних завдань на практичних заняттях, індивідуальних консультаціях згідно графіка.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену, який включає усні відповіді та розв'язання ситуаційної задачі з виконанням практичної навички.

12. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з освітнього компонента «Основи екології та профілактичної медицини»

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути:

- диференційований залік;
- стандартизовані тести;
- командні проекти;
- реферати;
- опитування (усне або письмове; фронтальне, групове або індивідуальне);
- мультимедійні презентації здобувачів вищої освіти;
- клінічні (ситуаційні) задачі;
- демонстрація практичних навичок;
- контрольна робота.

Оцінювання активності і знань здобувачів освіти відбувається під час с практичних занять, поточного письмового та усного контролю, виконання підсумкових завдань.

Поточне оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти на практичних заняттях здійснюється за чотирибальною (національною) шкалою: «5» - (відмінно), «4» - (добре), «3» - (задовільно), «2» - (незадовільно) .

Критерії оцінювання знань і вмінь

При оцінюванні досягнень здобувачів фахової передвищої освіти враховується:

- застосування системного підходу: вміння бачити місце питання, що розглядається, як в структурі теми, так і в структурі курсу в цілому;
- правильність та повнота розкриття питання, вміння чітко, логічно, систематизовано викласти матеріал;
- рівень осмислення навчального матеріалу, повнота розкриття змісту понять, характеру закономірних зв'язків та залежностей між явищами, які вони відображають, точність застосування наукових термінів;
- рівень виявлення аналітичних вмінь, вміння обґрунтувати основні положення викладеного матеріалу, демонструючи навички наукового узагальнення проблеми та вміння зробити достатньо мотивовані висновки;
- вільне володіння матеріалом як вміння зробити його повний або концентрований виклад, так і вміння використовувати матеріал у новій навчальній ситуації, знання основних концепцій проблеми, яка розглядається, вміння мотивовано викласти власну точку зору;
- вміння бачити прикладний аспект (практичне застосування) знань, що висвітлюються;
- використання додаткової літератури;
- культура мовлення.

Оцінка «5» (відмінно) ставиться, якщо у відповіді:

- зазначено і простежується розуміння місця питання, що розглядається, як в структурі теми, так і в структурі курсу в цілому;

- правильно і повно розкрито зміст матеріалу в обсязі програми, відповідь має чіткий, логічний та послідовний характер;
- повністю розкрито зміст понять, точно використано наукові терміни;
- відповідь насичена глибокими та розгорнутими судженнями;
- зроблено аргументовані висновки;
- здобувач освіти демонструє творче застосування знань при переформатуванні запитання.

Оцінка «4» (добре) ставиться, якщо у відповіді:

- зазначено і простежується розуміння місця питання, що розглядається, як в структурі теми, так і в структурі курсу в цілому;
- майже повно розкрито основний зміст матеріалу, відповідь структурована, проте наявні окремі помилки у послідовності викладу;
- надано правильне визначення понять і чітко використано наукові терміни;
- недостатньо виваженою та аргументованою є доказова база, недостатньо мотивовані висновки;
- здобувач освіти вільно оперує знаннями, може застосовувати їх у новій навчальній ситуації;
- у відповіді трапляються окремі мовленнєві помилки.

Оцінка «3» (задовільно) ставиться, якщо у відповіді:

- зміст навчального матеріалу викладено неповно, фрагментарно, відповідь має недостатньо стійкий (здобувач вищої освіти відповідав невпевнено) та послідовний характер;
- допущено певні помилки й неточності у використанні наукової термінології та визначенні понять;
- відповідь має формальний та переважно репродуктивний характер, висновки не аргументовані та не охоплюють всього змісту викладеного матеріалу;
- у новій навчальній ситуації здобувач освіти використовує лише окремі знання вивченого матеріалу;
- у відповіді наявні фактичні та мовленнєві помилки.

Оцінка «2» (незадовільно) ставиться, якщо у відповіді:

- здобувач освіти неспроможний відтворити зміст навчального матеріалу у певній послідовності, у відповіді окремі фрагменти знань перемежуються з розрізненими фактами та загальними фразами;
- допущено грубі помилки при визначенні понять та використанні термінології;
- викладений матеріал не узагальнено, висновки не сформульовано;
- у відповіді наявні грубі фактичні та мовленнєві помилки.

Оцінювання результатів практичної діяльності здобувачів освіти

Оцінка «5» (відмінно) - здобувач освіти самостійно і швидко підбирає необхідне обладнання для виконання практичних навичок. Може визначити мету та послідовність виконання маніпуляції. Вміє підготувати необхідне до маніпуляції, дотримується алгоритму дії, не допускає помилок.

Оцінка «4» (добре) - здобувач освіти самостійно підбирає необхідне обладнання. Може визначити мету та послідовність виконання маніпуляції. Визначає показання та

протипоказання до маніпуляцій, вміє підготувати необхідне до маніпуляції, дотримується алгоритму дії. Допускає несуттєві помилки, які не впливають на кінцевий результат.

Оцінка «3» (задовільно) - здобувач освіти підбирає обладнання та інструментарій за допомогою викладача. Послідовність виконання маніпуляції порушена.

Оцінка «2» (незадовільно) - здобувач освіти не знає, яке обладнання необхідно підібрати для виконання маніпуляції. Послідовність виконання маніпуляції порушена. Допущені помилки впливають на результат маніпуляції.

Оцінювання тестових завдань

Оцінка «5» (відмінно) - 100-90% правильних відповідей.

Оцінка «4» (добре) – 89,9-75% правильних відповідей.

Оцінка «3» (задовільно) – 74,9-60% правильних відповідей.

Оцінка «2» (незадовільно) – 59,9% і менше правильних відповідей.

Оцінювання розв'язання ситуаційної задачі

Оцінка «5» (відмінно) – здобувач освіти правильно виконав практичне завдання (ситуаційну вправу), спроможний аргументовано відстоювати свою думку.

Оцінка «4» (добре) - здобувач освіти показує не досить високі знання понятійного апарату та літературних джерел, вміє аргументувати свої думки та ставлення до відповідних категорій.

Оцінка «3» (задовільно) – здобувач освіти у цілому відповів на поставлене запитання, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату, показав недостатні знання літературних джерел.

Оцінка «2» (незадовільно) – здобувач освіти дає неправильну відповідь на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату та літературних джерел.

Оцінювання презентацій

Оцінка «5» (відмінно) - тему розкрито повно, використані матеріали демонструють розуміння теми, матеріал викладений в логічній послідовності, з використанням міждисциплінарних зв'язків, грамотно, раціонально використані можливості комп'ютерної анімації, презентація не перевантажена слайдами (до 15 слайдів), раціонально використані графіки, малюнки, діаграми тощо. Здобувач освіти чітко, впевнено та грамотно доповідає і викладає матеріал, відповідає на запитання, готовий до дискусії.

Оцінка «4» (добре) - тему розкрито частково, має місце порушення логічної послідовності, неповне використання міждисциплінарних зв'язків, допущені незначні граматичні помилки, недостатньо використані можливості комп'ютерної анімації, презентація перевантажена слайдами (або недостатньо слайдів для розкриття теми), на одному слайді багато дрібної інформації.

Оцінка «3» (задовільно) - наявні суттєві недоліки у виконанні презентації, тема розкрита частково, порушена логічна послідовність викладеного матеріалу, здобувач вищої освіти не завжди з розумінням підбирає матеріал, допущені помилки як в презентації, так і в доповіді. Не використані можливості комп'ютерної анімації, відсутній аналіз представлених матеріалів.

Оцінка «2» (незадовільно) - тему не розкрито, в роботі відсутні графіки, малюнки. Не використані можливості комп'ютерної анімації, відсутній аналіз представлених матеріалів. Здобувач вищої освіти не володіє матеріалом, не може відповісти на запитання.

Оцінювання рефератів

Оцінка виставляється з урахуванням двох параметрів:

- 1) обсяг виконаного реферату;
- 2) якість написання.

Оцінка «5» (відмінно) ставиться за реферат, який має обсяг 12 або більше друкованих (рукописних) сторінок; проблема, яка в ньому розглядається, викладена повно, послідовно, логічно; список використаної наукової літератури нараховує 5-6 джерел, відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії.

Оцінка «4» (добре) ставиться за реферат, який має обсяг 8 сторінок; тема реферату викладена досить повно, але є певні недоліки у логіці викладу; бібліографічний список нараховує 4-5 джерел, відповідає сучасним правилам, але містить певні помилки.

Оцінка «3» (задовільно) ставиться, коли обсяг реферату є недостатнім для викладення обраної проблеми, і тому проблема розглядається поверхово; у бібліографічному списку менше чотирьох наукових джерел і є помилки.

Оцінка «2» (незадовільно) ставиться, якщо тема реферату нерозкрита, у бібліографічному списку менше 2 наукових джерел, і він подається не за сучасними правилами.

Оцінювання самостійної роботи

Оцінка «5» (відмінно) - здобувач вищої освіти надав повну, обґрунтовану відповідь на питання, використав всі рекомендовані джерела інформації, чітко відповідає на поставлені питання, дотримана етика посилань.

Оцінка «4» (добре) - здобувач вищої освіти надав достатню відповідь на питання, використав матеріали основних джерел інформації, надає відповіді на поставлені питання, допускає незначні помилки в обґрунтуванні, дотримана етика посилань.

Оцінка «3» (задовільно) - здобувач вищої освіти орієнтується в поняттях, частково розкрив питання, використані тільки матеріали підручника, відповідає на поставлені питання невпевнено, допускає фактичні помилки, дотримана етика посилань частково.

Оцінка «2» (незадовільно) - здобувач вищої освіти не виконав роботу, на поставлені питання не відповідає або допускає грубі помилки.

13. Методичне забезпечення

1. До всіх лекційних занять підготовлені тексти лекцій.
2. До кожного практичного заняття підготовлено інструктивні карти, набір ситуаційних задач та тестів різного рівня складності.
3. Для виконання поза аудиторної самостійної роботи підготовлені методичні матеріали з тестовим матеріалом, запитаннями для самоконтролю, рекомендованою літературою.

14. Рекомендована література

Основна

Загальна гігієна з основами екології: Підручник для здобувачів освіти ВМНЗ I—II рівнів акредитації за ред. проф. В.А. Кондратюка. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. — 592 с.

Основи профілактичної медицини: Підручник для здобувачів освіти ВМНЗ I—II рівнів акредитації/П.С. Бебешко, Ю.С. Скоробреха, О.П. Коріняк. — К.: ВСВ "Медицина", 2010. — 184 с.

Гігієна дітей і підлітків: Підручник для здобувачів освіти ВМНЗ I—III рівнів акредитації / І.І. Даценко, М.Б. Шегедин, Ю.І. Шашков / К.: Медицина, 2006.

Гігієна та екологія: Підручник для здобувачів освіти ВМНЗ II—IV рівнів акредитації за ред. проф. В.Г. Бардова. — Вінниця: Нова книга, 2006. — 720 с. Іл.

Гігієна з основами екології / І.І. Нікберг, І.В. Сергета, ЯЛ. Цимбалюк. — К.: Здоров'я, 2001.

Додаткова

Комунальна гігієна: Підручник для здобувачів освіти ВМНЗ III—IV рівнів акредитації за ред. акад. Є.Г. Гончарука. — К.: Здоров'я, 2003. — 725 с.

Загальна гігієна. Словник-довідник / І.І. Даценко, В.Г. Бардов, Г.П. Степаненко. — Львів, 2002. — 240 с.

Гігієна харчування з основами нутріціології у двох книгах: Підручник для здобувачів освіти ВМНЗ III—IV рівнів акредитації за ред проф. В.І. Ципріяна. — К.: Медицина, 2007.

Гігієна праці (Методи досліджень та санітарно-епідеміологічний нагляд): Підручник для здобувачів освіти ВМНЗ IV рівня акредитації за ред проф. Є.А. Деркачова — Вінниця: Нова книга, 2005. — 720 с. Іл.

15. Інформаційні ресурси

1. Мережа Інтернет